

Ermeniler – Scout Tufankjian

“Küçük Asya’da adına Ermenistan denen küçük bir toprak parçası var, ama pek öyle değil. Ermenistan değil orası. Orası bir yer. Ovalar ve dağlar, nehirler, göller ve şehirler var bu yerde ve her şey gayet hoş, dünyanın başka yerlerinde olduğundan daha az da değil, ama orası Ermenistan değil. Sadece Ermeniler var ve bunlar yeryüzünde yaşıyorlar, Ermenistan’da değil, çünkü Ermenistan yok, beyler, Amerika yok, İngiltere yok, Fransa yok, İtalya yok, sadece yeryüzü var.” William Saroyan, *Ermeni ve Ermeni*’den

Ermenilerin tarihi hep çalkantılarla doluydu. Son üç bin yıldır, şimdiki Türkiye’nin doğusuna ve Suriye’nin kuzeyine tekabül eden memleketlerinden, kadim ticaret ve hac rotalarını izleyerek, sayısız ayaklanma ve devrimden dalgalar halinde, göç ettiler ve en sonunda da 1915 Ermeni Soykırımı’ndan kurtulanlar dünyanın her yanına savruldu. Bu yer değiştirme ve yerinden edilmelerle geçen yüzyıllara rağmen bugün Ermeni diasporası, 85 ülkede yaşayan sekiz milyonun üzerindeki nüfusuyla, güçlü ve canlı.

Büyürken tüm Ermeniler beni büyülerdi. Büyükbabamın Ermenice gazeteleri ve dergilerine daldım - kendimi ve halkımı kitapların sayfalarında ya da televizyon ekranında arardım, Kalküta’da okula giden Ermeni çocuklar veya Lübnan’daki kuyumcular, Arjantin’deki futbolcular veya Fransa’daki müzisyenler hakkında küçücük bir şeyler yakalamaya çalışırdım. Ne kadar uğraşsam da bulabildiğim bütün hikâyeler sadece 1915’le ilgili olurdu; sanki Soykırım, Ermenilerin hikâyesini tamamen sona erdirmeyi başarmış gibiydi.

Bu beni çileden çıkarıyordu. Evet. Soykırım bizim geçmişimize saplanmış en belirleyici travmadır ve şimdiki zaman içinde de yankılanmaktadır fakat biz kaybolmuş bir halk değiliz. Ermenilerin öyküsü 1915’te başlamadı ve bu tarihle sona ermedi. Yani bu kurbanın hikâyesi değil. Hayatta kalmanın ve yeryüzünün her tarafındaki insanları birleştiren bağların bir tasviri.

Nihayetinde – Ermeni olmak ne anlama gelir ki? Ortak tarihimiz mi? Kutladığımız bayramlar mı? Kilise mi? Danslar mı? Yemek mi? Gelenekler mi? Yoksa çok daha geçici ve daha az spesifik bir şey mi? Arjantin’de bir kadın bunu gizli bir kulübe üye olmaya benzetmişti; üye olmayanlar için görünmez ama Ermeniler tarafından anında fark edilir. Büyük Ermeni-Amerikalı yazar William Saroyan ise şöyle tanımlar: “Ermeni jestleri çok manâ taşır. Dizlere vurup, kahkahayla gülmek. Küfretmek. Dünyayı ve onunla alâkalı büyük fikirleri inceden alaya almak. Ermenice bir kelime, bakış, jest, gülüş.”

Hepimiz bizi bir arada tutan bağdan söz ediyoruz. Fransa Nice’te yaşayan Kevin Dubois, “bir Ermeniyle tanıştığında sanki ezelden beri arkadaşmışız gibi hissederim. Bunu bir başkasıyla yaşadığımı hatırlamıyorum. O bağlantı, atalarımız ve tarihimizden ötürü hemen oradadır” demişti. Fakat nedir bu bağ? Paris’te baloncuk üfleyen bir çocukla, Lübnan’da bir mülteci kampında oynayan çocukları bağlayan nedir? New York’ta bir eşcinsel hakları aktivistiyle, Moskova’da yeni evli bir çifti bağlayan nedir? Bir kadını, bebeğini kendi ninesi ve dedesinin yanında, Ermenice konuşulan bir hastanede doğurmak için, Philadelphia’dan kalkıp Halep’e gitmeye iten ne olabilir?

Bu proje üzerine çalıştığım altı yıl boyunca, insanlara Ermeni olmakla ilgili hoşlandıkları ve hoşlanmadıkları şeyleri sordum. New York’ta yaşayan Danielle Tcholakian bunun en iyi cevaplarından birini vermişti sanıyorum: “Beni, olduğum kişi yaptığı için memnunun... Bir asır hayatta kalmayı başarmış gibi hissediyorum.”

Dünyanın her tarafına dağılmış bizleri 100 yıl sonra hâlâ birbirimize bağlayan, Soykırım’ın dehşeti değil, hayatta kalma mücadelemizin kuvveti. Fotoğraflarla anlatmak istediğim hikâye bu. Bizi bir zamanlar olduğumuz gibi değil, şu andaki halimizle anlatmaya çalıştım; onların ölümleriyle değil bizim hayatlarımızla. Ermenilerin hikâyesinde Soykırım’dan fazlası var. Bu hikâye hayatta kalmayla ilgili.